

ефективність за рахунок ефекту синергії від інтегральної взаємодії даних науково-методологічних підходів. Практичними інструментами логістичного управління в регіонах виступають регіональні логістичні центри. Визначено й охарактеризовано основні принципи побудови регіональних логістичних систем і центрів.

Література.

1. Антошкіна Л. І. Логістика. Курс лекцій: навч. посібник / Л. І. Антошкіна, В. І. Амелькін, К. М. Шило. – Донецьк: Юго-Восток, 2008. – 203 с.
2. Амоша О. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення / О. Амоша // Економіст. – 2005. – № 6. – С. 28–32.
3. Артеменко В. Б. Комплексне оцінювання ефективності соціально-економічного розвитку регіонів на основі критеріїв якості життя населення / В. Б. Артеменко // Регіональна економіка. – 2005. – № 3. – С. 84–93.
4. Буркинський Б. В. Регіональна промислова політика / Б. В. Буркинський, Є. Ф. Степаненко // Вісник Академії економічних наук України. – 2004. – № 1. – С. 3–9.
5. Воловник В. Є. Логістичний підхід як інструмент підвищення ефективності в системі управління регіональним розвитком / В. Є. Воловник // Матер. Всеукраїнської наук.-практ. конференції за міжнародною участю «Сучасні тенденції розвитку публічного управління: теорія та практика». – Одеса: ОРІДУ НАДУ при Президентіві України, 2012. – С. 223–225.
6. Вумек Дж. П. Бережливе виробництво. Як избавитись от потерь і добитись процветания вашей компании / Вумек Джеймс П., Джонс Даниел Т. – М.: «Альпина Паблішер», 2011. – С. 8–19.
7. Гаджинский А. М. Логистика : учебник / А. М. Гаджинский. – [11 изд.]. – М.: Изд.-торг. Корпорация «Дашков и К», 2005. – 432 с.
8. Губа А. В. Характеристика складових управлінської культури в освіті / А. В. Губа // Педагогіка і психологія: Наук.-теор. та інформац. журнал АПН України. – К.: «Педагогічна преса», 2008. – № 3–4(60–61). – С. 107–116.
9. Губенко В. К. Городская логистика муниципально-го района / В. К. Губенко, А. А. Лямзин // Вісн. Приазов. держ. техн. ун-ту. – 2009. – Вип. 19. – С. 271–275.
10. Данилишин Б. М. Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка України / Б. М. Данилишин, Д. В. Клиновий, Т. В. Пепа; за наук. ред. Б. М. Данилишина. – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2007. – 688 с.
11. Крикавський Є. В. Логістика: компендіум і практикум. Навчальний посібник / Є. В. Крикавський, Н. І. Чухрай, Н. В. Чернописька. – К., Кондор, 2009. – 340 с.
12. Лайкер Дж. Дао Toyota: 14 принципів менеджмента вудущей компании мира / Джеффри Лайкер – М.: «Альпина Паблішер», 2011.
13. Ларіна Р. Р. Теоретико-методологічні основи формування регіональних логістичних систем: дис. ... докт. економ. наук : 08.10.01 / Ларіна Рена Рінатівна. – Донецьк, 2005. – 485 с.
14. Лившиц В. Логистика и власть / Влад Лившиц // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.proza.ru/2007/01/28-273>.
15. Мороз О. Д. Об'єкт, предмет та принципи регіональної логістики / О. Д. Мороз // Зб. Луцького нац. техн. ун-ту. – Луцьк, 2010. – С. 75–84.
16. Пономарьова Ю. В. Логістика : навчальний посібник / Ю. В. Пономарьова. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 192 с.

17. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку державної служби на період до 2016 року» від 27 червня 2012 р. № 411-р.

18. Семиноженко В. П. Інноваційні перспективи України / В. М. Гецц, В. П. Семиноженко. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.

19. Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А. В. Семенової. – Одеса: Пальміра, 2006. – 272 с.

20. Ташбаев Ы. Е. Актуальные вопросы и тенденции развития логистики / Ы. Е. Ташбаев // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iteam.ru/discussions/article_2701/msg_1452.

21. Хакен Г. Синергетика : монографія / Г. Хакен; [пер. с нем.]. – М.: Мир, 1980. – 404 с.

УДК 35.077:336.14

Олександр Гордієнко

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В ПРОЦЕСІ ОСВОЄННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

В статті розглядаються питання ефективності використання бюджетних коштів. Наведені дані аудиторських перевірок Рахункової Палати України в динаміці років та зазначені втрати державного бюджету від прийняття необґрунтованих управлінських рішень.

Ключові слова: управлінські рішення, ефективність використання бюджетних коштів; втрати державного бюджету.

Головною метою державного управління та соціально-політичного інституту є максимальне забезпечення добробуту населення та сприяння його самореалізації. Досягнення цього відбувається завдяки управлінським рішенням, які є важливою функцією державної служби. Саме якість державних управлінських рішень обумовлює або добробут людей, або їх негаразди. Прийняття неефективних управлінських рішень є сьогодні однією з основних проблем і задачею удосконалення системи державного управління, оскільки визначальним фактором є якість прийнятих, а не технології реалізації основних функцій управління. В умовах розвитку демократичного суспільства питання підвищення якості та ефективності управлінських рішень на всіх етапах від прийняття, розробки та реалізації, поряд з оперативністю набувають особливої актуальності [1, с. 4].

Проблеми прийняття ефективних управлінських рішень порушували у своїх працях науковці, які є засновниками теорії менеджменту організації. Проте, поступово розширився перелік науковців, які зацікавилися цією проблематикою в органах державної влади. Так, В. Д. Бакуменко [2] у своїх дослідженнях розглядав теоретичні засади державно-управлінських рішень, А. О. Дегтяр [4] акцентував увагу на їх інфор-

Постановка проблеми

Аналіз останніх досліджень і публікацій

маційно-аналітичному та організаційному забезпеченні, А. С. Васильєв [3] розглядав організаційно-правові проблеми підготовки і прийняття управлінських рішень; О. Ю. Амосов, В. М. Мартиненко, В. О. Черепанова, П. О. Лисаченко [5] досліджували механізми прийняття управлінських рішень органами державної влади щодо соціально-економічного розвитку регіонів.

Мета

Метою цієї статті є аналіз ефективності та виявлення проблем в процесі прийняття управлінських рішень у сфері планування та освоєння державних капітальних інвестицій.

Для досягнення поставленої мети було окреслено перелік завдань, які планувалося вирішити, зокрема:

- з'ясувати сутнісні аспекти процесу прийняття управлінських рішень та їх особливості в сфері державного управління;
- проаналізувати ефективність державних управлінських рішень при використанні бюджетних коштів на капітальні інвестиції;
- виявити основні проблеми, що супроводжують цей процес.

Кожне управлінське рішення має свій конкретний результат, тому метою управлінської діяльності є пошук таких форм, методів, засобів та інструментів прийняття рішень, які могли б сприяти досягненню оптимального результату за конкретних умов і обставин. Технологія розробки, прийняття й реалізації рішень і процедур, здійснення логічних, аналітичних, інформаційно-пошукових, обчислювальних та інших операцій має передбачати їх чітку послідовність.

Розробляючи управлінські процедури, встановлюють порядок здійснення окремих операцій, пов'язаних зі збиранням, рухом, зберіганням, обробкою, аналізом інформації, забезпеченням нею структурних підрозділів і окремих робочих місць, а також визначають інші дії, зумовлені потребою розв'язання господарських завдань. Тому технологія прийняття управлінського рішення має охоплювати стадії, перелічені нижче.

Стадія підготовки – проводиться економічний аналіз ситуації на мікро- і макрорівні, що поєднує пошук, збір, опрацювання інформації, виявлення й формулювання проблем, які потребують розв'язання. Стадія ухвалення – здійснюються розробка та оцінка альтернативних рішень; добір критеріїв ухвалення оптимального рішення; вибір і прийняття найкращого рішення. Стадія реалізації – розробляються заходи для конкретизації рішення й доведення його до виконавців; здійснюється контроль за його виконанням; вносяться необхідні корективи; дається оцінка результату, отриманого від виконання рішення [6].

Поряд із прийняттям управлінських рішень не менш важливою ланкою технології управління є їх реалізація. Поки рішення не втілено в життя – це не рішення, а лише добрі наміри. Потрібна велика організаторська робота, аби досягти його реалізації. Часто справа ускладнюється тим, що люди своєю діяльністю можуть вносити суттєві корективи в початковий варіант рішення (його поліпшувати або, навпаки, погіршувати). Тому в технологічному ланцюзі управлінських операцій, спрямованих на розв'язання проблем, складним і відповідальним є етап виконання прийнятих рішень. Стосовно найбільш складних і важливих рішень – доцільно розробляти спеціальні організаційні процедури, визначаючи: на якому рівні слід приймати рішення; хто готує інформацію, проект рішення та його обґрунтування; з якими структурними підрозділами і працівниками узгоджуються рішення; хто контролює і відповідає за виконання рішення; хто наділяється правом вносити корективи до змісту рішення і строків його

виконання; яка форма звітності про виконання рішень; хто оцінює рішення й дає висновок про ступінь досягнення поставленої мети (ефективність рішення) [6].

Рішення в системі державного управління дуже різноманітні, багаторівневі й мають різну владну силу. Рішення, спрямовані на вирішення найважливіших проблем держави, приймаються на рівні вищих та центральних органів державної влади, допоміжні та проміжні рішення – на рівні або в межах відповідного апарату.

Основними ознаками державно-управлінських рішень є:

- спрямованість на вирішення проблем державного рівня;
- оформлення у вигляді нормативно-правових актів, програмно-правових документів (програм, концепцій, сценаріїв, планів) та організаційно-розпорядчих рішень (доручень, штатних розкладів і структур, інструкцій тощо);
- державно-управлінські рішення є елементами державно-управлінських відносин;
- формування на їх основі державно-управлінських впливів;
- виконання всіма особами, підприємствами, організаціями, установами та органами влади;
- забезпеченість, у першу чергу, необхідними державними ресурсами.

На різних етапах державного управління застосовуються різні державно-управлінські рішення, що дає можливість виділити та класифікувати їх за формою на три групи:

1) нормативно-правові (конституція; конституційні закони та угоди; закони; міжнародні угоди; укази глави держави; постанови парламенту та уряду; накази міністрів, керівників інших центральних органів державної влади; положення про центральні органи державної влади; державні та галузеві стандарти тощо);

2) програмно-цільові (національні, державні, регіональні, галузеві та міжвідомчі концепції, програми, проекти);

3) організаційно-розпорядчі (доручення та організаційно-координаційні рішення вищих і центральних органів державної влади).

Прийняття рішень у державному управлінні – це передусім результат діяльності його суб'єктів, спрямований на вирішення певних проблем державного рівня, що пов'язані з відповідними управлінськими ситуаціями. Виявлення таких ситуацій, їх аналіз, формування обмежень та критеріїв для оцінки рішень, виявлення і оцінка альтернативних варіантів рішень, а потім вибір одного з них є класичним процесом прийняття рішень.

Державно-управлінські рішення є важливою ланкою в ланцюзі «держава – державна влада – державне управління – державно-управлінські відносини – державно-управлінські рішення – державно-управлінські дії – суспільство». Державно-управлінські рішення є результатом державного управління. Саме це створює можливість оцінки його стану та розвитку шляхом визначення якості державно-управлінських рішень, використання відповідних моніторингів, накопичення та оброблення даних і знань, застосування інформаційно-пошукових систем з використанням сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій. Достатня кількість достовірної та оперативної інформації дає змогу отримувати прогностичні модельні оцінки з різноманітних питань і спростити їх проектування.

Державні рішення є центральною складовою системою державного управління. На механізм прийняття державних рішень впливає їх зв'язок із соціально-полі-

Виклад основного матеріалу

тичним, економічним, правовим, ідеологічним та іншими аспектами функціонування суспільства і держави. Тому дослідження процесу прийняття державних рішень потребує вивчення усіх уявлень, які стосуються його структури, функцій та їх взаємодії із зовнішнім середовищем. Таке дослідження процесу прийняття рішень можливе лише на модельованому рівні, тобто потребує системного аналізу. Тим більше, що при виробленні рішення завжди потрібно прагнути оптимальності. Це означає встановлення найбільш чіткої мети відповідно до об'єктивних тенденцій соціально-економічного розвитку, застосування наукових методів для визначення змісту рішення, розроблення системи обґрунтованих заходів для досягнення мети з найменшими затратами. В кінцевому рахунку ступінь практичної реалізації рішень є підставою для оцінки їх оптимальності. Значне розширення суспільства, багатопартійність, функціонування значної кількості громадських об'єднань, організацій і груп, а також адміністративно-територіальних одиниць зумовлюють наявність різних інтересів, що можуть не збігатися як з державними, так і поміж собою, або навіть мати протилежну спрямованість. Повне їх взаємозгодження є нездійсненим бажанням. Але при розробці та прийнятті державного рішення прогноуються очікувані позитивна і негативна реакції з боку носіїв всього розмаїття інтересів, щоб орієнтуватися в ситуації та визначити, чи спроможне воно одержати підтримку більшості громадськості. За будь-якої прогнозоної інформації з усіх альтернативних варіантів обирають саме те рішення, яке більшою мірою відповідає загальнонаціональним інтересам.

Процес прийняття управлінських рішень складається з таких процедур: багатосторонній аналіз ситуації, що склалася; характеристика проблеми, яку слід вирішити; визначення кінцевої мети; виявлення і системний аналіз потенційних можливостей вирішення проблеми; вибір найоптимальнішої альтернативи; розроблення програми практичної реалізації рішення; – контроль за виконанням управлінського рішення [7]. Реалізація державних рішень тісно пов'язана з виділенням бюджетних коштів на вирішення тих чи інших проблем. Проте, наскільки ефективно використовуються виділені кошти їх розпорядниками, можна дізнатися зі звітів Рахункової Палати України, яка є незалежним органом зовнішнього фінансово-економічного контролю в державі. Розглянемо результати перевірок використання бюджетних коштів за період з 2005 по 2011 рік.

У 2005 році за обсягами виявлених бюджетних правопорушень явним лідером, якщо можна так сказати, незаконного використання бюджетних коштів слід вважати таке правопорушення, як втрати від прийняття незаконних управлінських рішень. Такі рішення приймаються як на вищому рівні центральної виконавчої влади, так і на рівні керівництва головних розпорядників бюджетних коштів і об'єктів перевірок, мають місце в кожному п'ятому контрольному заході. Порівняно з 2004 роком, сума виявлених втрат зросла майже в 6,5 раза і склала 842 млн. грн. (22,7 % загальної суми незаконного використання бюджетних коштів). Як і в минулі роки, найбільш характерним та численним за кількістю виявлених випадків було неефективне використання коштів державного бюджету внаслідок прийняття необґрунтованих управлінських рішень. Загальна сума неефективного використання коштів у результаті зазначених порушень склала понад 2,5 млрд. грн., що становить 48,8 % від загальної суми усіх виявлених обсягів неефективного використання бюджетних коштів у 2005 році. Для порівняння: у

2004 році неефективне використання бюджетних коштів внаслідок прийняття необґрунтованих управлінських рішень складало суму 343,8 млн. грн., що в 7 разів менше, ніж аналогічні показники 2005 року. Наслідком необґрунтованих управлінських рішень була і така вада бюджетного процесу, як неефективне використання коштів через відсутність обґрунтованого прогнозування і планування. Загальна сума коштів, виявлених за цим видом порушень, складала 1,4 млрд. гривень [8].

У 2006 році Рахунковою палатою виявлені значні втрати Державного бюджету України внаслідок прийняття незаконних управлінських рішень, обсяги яких збільшились у порівнянні з 2005 роком (842 млн. грн.) і склали 1071,7 млн. гривень. В результаті проведення окремих контрольних заходів Рахунковою палатою було виявлено використання коштів, передбачених держбюджетом на капітальні вкладення, з порушенням чинного законодавства на загальну суму 54,1 млн. гривень. Неефективне використання коштів державного бюджету внаслідок прийняття необґрунтованих управлінських рішень, як і в минулі роки, було найбільш характерним та численним за кількістю виявлених випадків. Загальна сума неефективного використання коштів в результаті зазначених порушень склала 654,1 млн. грн., що становить 17 % від загальної суми усіх виявлених обсягів неефективного використання бюджетних коштів у 2006 році. Таку ваду бюджетного процесу, як неефективне використання коштів через відсутність обґрунтованого прогнозування і планування також слід вважати наслідком необґрунтованих управлінських рішень. Загальна сума коштів, виявлених за цим видом порушень, склала 488,4 млн. гривень [8].

У 2007 році одним з найбільш характерних за обсягом та численним за кількістю виявлених випадків, як і в минулі роки, було неефективне використання коштів внаслідок прийняття необґрунтованих управлінських рішень. Загальна сума неефективного використання коштів у результаті таких рішень склала 856,2 млн. грн., що становить 21 % від загальної суми усіх виявлених у 2007 році обсягів неефективного використання державних коштів. Необґрунтовані управлінські рішення призводили, в багатьох випадках, і до втрат державного бюджету внаслідок прийняття таких рішень. Загалом, вони склали майже 1,2 млрд. гривень [8].

Значною вадою бюджетного процесу 2008 року, виявленою у ході здійснених Рахунковою палатою контрольно-аналітичних заходів, було неефективне управління коштами через недоліки в плануванні або ж відсутність обґрунтованого прогнозування і планування. Загальна сума коштів, виявлених за цими видами порушень, склала майже 1,5 млрд. грн., що становить 26,9 % від загальної суми усіх виявлених обсягів неефективного використання державних коштів. Внаслідок прийняття необґрунтованих управлінських рішень загальна сума неефективного використання коштів склала 1 млрд. 269,9 млн. грн., що становить 16,2 % від загальної суми усіх виявлених у 2008 році обсягів неефективного використання державних коштів. Одним з найбільш характерних за обсягом та численним за кількістю виявлених Рахунковою палатою випадків було неефективне управління коштами через недоліки в плануванні або ж відсутність обґрунтованого прогнозування і планування. Загальна сума коштів, виявлених за такими випадками, склала 4 млрд. 321,1 млн. грн., що становить 55,1 % від загальної суми усіх виявлених обсягів неефективного використання державних коштів. Необґрунтовані управлінські рішення призводили, в окремих випадках, і до прямих втрат державного бюджету. Загальна сума таких втрат склала 373,9 млн. гривень [8].

Упродовж 2009 року були виявлені і численні факти такого бюджетного правопорушення за таким видом, як планування видатків державного бюджету з порушенням чинного законодавства та за відсутності правових підстав, що становить у загальному обсязі виявлених порушень 11,3 %, або 1 млрд. 34 млн. гривень. Встановлено також факти такого бюджетного правопорушення, як втрати державного бюджету України від прийняття незаконних управлінських рішень. Зазначені рішення приймалися як на вищому рівні центральної виконавчої влади, так і на рівні керівництва головних розпорядників бюджетних коштів і об'єктів перевірок. Порівняно з 2008 роком сума виявлених втрат зросла в 4,6 рази і становила 1 млрд. 704,3 млн. грн. (18,6 % від загальної суми незаконного використання бюджетних коштів). Упродовж 2009 року фахівцями рахункової палати були виявлені факти використання бюджетних коштів без належних нормативно-правових підстав на загальну суму 771,3 млн. гривень. Перевірка використання коштів державного бюджету, передбачених найбільш характерними за обсягами та численними за кількістю виявлених рахунковою палатою випадків, були факти неефективного управління коштами через недоліки в плануванні та відсутності обґрунтованого прогнозування і планування.

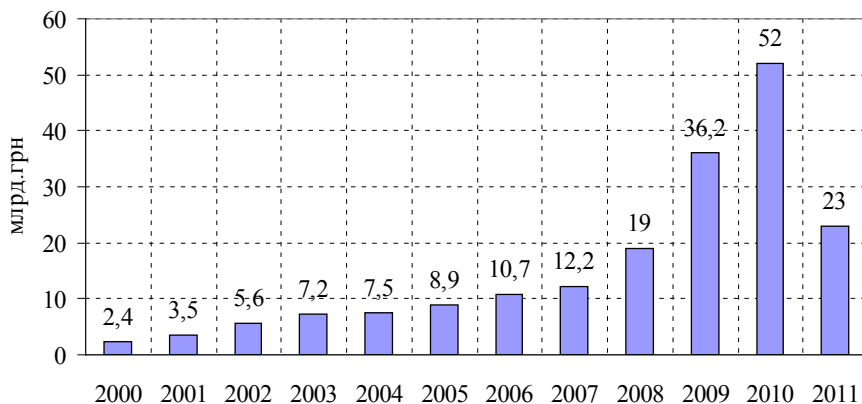

Рис. 1 Обсяги бюджетних правопорушень та неефективного використання бюджетних коштів

Загальна сума коштів, виявлених за такими випадками, становила 5 млрд. 143,2 млн. грн., що становить 44,9 % від загальної суми усіх виявлених обсягів неефективного використання державних коштів. Внаслідок прийняття необґрунтованих управлінських рішень загальна сума неефективного використання коштів державного бюджету склала 1 млрд. 656 млн. грн., що становить 14,5 % від загальної суми виявлених у 2009 році обсягів неефективного використання державних коштів [8].

Упродовж 2010 року було виявлено факти такого бюджетного правопорушення, як планування видатків державного бюджету з порушенням чинного законодавства та за відсутності правових підстав. Їх обсяг становив 236,8 млн. грн., або 1,5 % від загального обсягу виявлених порушень. Одними з найчисленніших, як і в минулому році, були факти неефективного управління коштами через недоліки в плануванні та факти неефективного використання коштів через відсутність обґрунтованого прогнозування і планування. Загальна сума коштів, виявлених за цими випадками, становила 1 млрд. 546,3 млн. грн., або 10,7 % від загальної суми усіх виявлених обсягів неефективного управління та використання державних коштів. Загальна сума виявлених рахунковою па-

латою у звітному році неефективно використаних коштів у результаті прийняття необґрунтованих управлінських рішень становила 732,9 млн. грн. (5,1 % від загальної суми усіх виявлених обсягів неефективного управління та використання державних коштів) [8].

Структура неефективного управління та використання державних коштів у 2001 році засвідчила той факт, що неефективне використання коштів внаслідок необґрунтованих управлінських рішень склало 22 % порушень; неефективне використання коштів через відсутність обґрунтованого прогнозування і планування 15 %. Загалом аудиторами було виявлено, що з порушенням чинного законодавства використано понад 430 млн. грн. бюджетних коштів, неефективно – 282,7 млн. грн. [8]. За результатами проведених контрольних-аналітичних та експертних заходів щороку Рахунковою Палатою готуються та надсилаються до вищих органів виконавчої влади звіти, висновки, інформації, акти та листи для відповідного реагування та усунення виявлених порушень. Проте, тенденція щодо обсягів бюджетних правопорушень залишається негативною (рис. 1).

✎ Підсумовуючи викладене вище, слід зазначити, що причини, які обумовлюють ситуацію, носять системний характер і пов'язані з:

- недосконалістю чинного законодавства, суперечність положень якого заздалегідь робить порушниками головних розпорядників бюджетних коштів;
- нечітким розподілом повноважень в організаційних структурах органів влади;
- затримкою фінансування видатків з державного бюджету наприкінці року, коли кошти надходять за декілька днів до завершення фінансового року і освоїти їх фактично неможливо;
- непрозорістю процедур проведення закупівель за державні кошти та зловживаннями окремих посадових осіб тощо.

Водночас слід розуміти, що крім загальних проблем, які ми перелічили, є і певні специфічні, що притаманні окремим видам економічної діяльності. Це потребує подальших досліджень, результати яких ми викладемо у наступних публікаціях.

Література.

1. Технологія підготовки і прийняття управлінських рішень: навч. метод. посібник. / Черніг. Центр. перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів держ. влади, органів місц. самоврядування, держ. п-в, установ і орг.; Упор.: С. М. Задорожна. – Чернігів: ЦПКК, 2009. – 23 с.
2. Бакуменко В. Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики: монографія. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – 320 с.
3. Васильєв А. С. Підготовка і прийняття управлінських рішень: організаційно-правові проблеми. – Одеса: АО БАХВА, 1997. 160 с.
4. Дегтяр А. О. Державно-управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення: монографія. – Х: Вид-во ХарПІ НАДУ Магістр, 2004. – 224 с.
5. Дегтяр А. О., Амосов О. Ю., Мартиненко В. М., Черепанова В. О., Лисаченко П. О. Механізми прийняття

управлінських рішень органами державної влади щодо соціально-економічного розвитку регіонів / НАДУ при Президентіві України; ХарРІДУ / А. О. Дегтяр (заг.ред). – Х: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2006. – 300 с.

6. Федулова Л. І. Менеджмент організацій: Підручник. – Київ: Либідь, 2004, 448 с.

7. Горбатенко В. П., Бутовська І. О. Політичне прогнозування: Навч. посібник. – К.: МАУП, 2005. – 152 с.

8. Звіти Рахункової Палати України за 2005 – 2011 роки / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/category/32826>. – Назва з екрану.

УДК 351.858

Микола Капінос

МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НА ЕКСТРЕМІЗМ ЯК СОЦІАЛЬНУ СИСТЕМУ

Розглянуто екстремізм як різновид соціальної системи й вплив органів державного управління на причини та умови поширення екстремізму. Проаналізовано підсистеми екстремізму. Запропоновано комплекс заходів з боку органів державного управління щодо попередження екстремістських проявів.

Ключові слова: державне управління, екстремізм, соціальна система, процес соціального контролю.

Постановка проблеми

Сьогодні екстремізм становить серйозну загрозу всій міжнародній спільноті і безпеці миру, розвитку дружніх відносин між державами, а також реалізації основних прав і свобод громадянина, серйозно загрожує територіальній цілісності, політичній, економічній та соціальній стабільності [5].

Актуальність проблеми екстремізму визначається не тільки його схильністю в ідеології та політиці до крайніх поглядів і дій, небезпекою для громадського порядку, властивістю переростати в більш серйозні злочини, набувати своєї крайньої форми – тероризму, а й тим, що його адепти виступають проти існуючих громадянських структур та інститутів, намагаються підірвати їх стабільність, зруйнувати систему державного управління, що зумовлює необхідність прийняття відповідних управлінських рішень стосовно своєчасного виявлення, запобігання й нейтралізації зазначених вище реальних та потенційних загроз.

Можна стверджувати, що внаслідок відсутності цілісної державної політики протидії екстремізму, діяльність органів державної влади у цьому процесі недостатньо ефективна.

Сьогодні, коли в Україні законодавчо не закріплені положення, що стосуються боротьби з проявами екстремізму в цілому, діяльність екстремістських рухів, груп і організацій може використовуватися, наприклад, у передвибірчій боротьбі з метою досягнення політичних цілей. Крім того, на наш погляд, екстремізм слабо досліджений як різновид соціальної системи.

Відтак, з урахуванням викладеного вище можна за-свідчувати, що дослідження проблеми екстремізму в

даний час набуло особливо значущого і невідкладного характеру.

Екстремізм на теренах нашої держави – явище порівняно нове, що обумовлює явно недостатній рівень наукової розробленості даної теми в Україні.

Теоретичну основу дослідження складають праці вітчизняних науковців, фахівців, що досліджують питання у сфері етнотериторіальних конфліктів, радикалізації, проявів екстремізму та тероризму – В. Ф. Антипенка, В. В. Крутова, І. Б. Березовського, О. О. Ігнатова, В. І. Євстигнеєва, М. Г. Капітоненка, О. В. Коростельова, В. А. Манжолі, О. М. Сидоренко, Г. М. Перепелиці, Д. Шлахтера та інших.

Разом з тим, існує цілий ряд невирішених проблем, пов'язаних з дослідженням соціальної природи екстремістських проявів та злочинів, формуванням механізмів державного управління, спрямованих на запобігання проявам екстремізму без порушень демократичних прав і свобод людини.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі вивчення екстремізму як соціальної системи, комплексного (теоретичного і практичного) аналізу основних понять та суб'єктів екстремізму розглянути вплив державного управління на причини і умови поширення екстремізму на сучасному етапі суспільного розвитку та запропонувати комплекс заходів щодо протидії екстремістським проявам в Україні.

Поряд із теоретичним, дане дослідження має виражений прикладний характер, його практична значущість визначається спрямованістю на виконання завдань, які стоять перед суспільством, державою, правоохоронними органами щодо боротьби з екстремізмом, його попередженням і профілактикою.

Здійснення екстремістської діяльності не відповідає засадам демократично-правової держави та суперечить загально визнаним принципам міжнародного права, міжнародним договорам [1; 2; 5], Конституції України, положенням законодавства України, загальноустановленим правовим та іншим нормам соціальної поведінки.

Екстремізм в поведінці людини і соціальних груп – явище, властиве кожній історичній епосі, але ступінь і гострота проявів екстремістських настроїв обумовлені, перш за все, соціально-політичними і соціально-економічними трансформаціями, ослабленням рівня цілісності суспільства.

Здійснений аналіз правоохоронної практики свідчить про те, що до основних чинників, які можуть сприяти поширенню екстремізму в Україні, можна віднести такі:

- зниження рівня моральності суспільних відносин, насамперед в молодіжному середовищі;
- загострення конфронтації та розшарування в суспільстві внаслідок політичних, релігійних, національних та інших мотивів;
- слабку керованість протидії процесам нелегальної міграції;
- концентрацію на території України великої кількості об'єктів підвищеної небезпеки, уразливих в терористичному плані.

У той же час відсутність одного або декількох з цих чинників значно перешкоджає поширенню екстремістських настроїв і різко знижує вплив екстремістської ідеології на етнонаціональний менталітет і соціокультурну діяльність.

В умовах соціальної невизначеності ймовірність і ризик загострення або поглиблення цих факторів, ви-

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Мета

Вигляд основного матеріалу

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми